

tovalec postane zadolžen, mora visoke obresti (činže) plačevati po 6, 8, 10 ali še več od sto, — njemu pa kmetija donša komaj 3 ali 4 odstotke. No, kam pa pelje to? Da pokončuje svoj gozd, če ga ima, ali, da kos za kosom prodá od svojega zemljišča, da je čedalje manje, in na zadnje še ostanek more na boben; kedar pa do tega pride, prodaja vse, kar le iz zemlje izruvat ali s hiše in družega poslopja odtrgati more.

Na tak način zadolženo posestvo kmetovalčevo je prvi korak k propadu kmetije, — po tem pa zabrede čedalje globokeje v dolgove, ker dandanes ne manjka tistih oderušnih pijavk, ki mu še denarja na posojilo ponujajo za judovske obresti. Po pravici smemo tedaj reči, da hipotekarno zadolženje, to je, tako zadolženje, pri katerem se upniku zastavi posestvo, je sila nevaren izrastek današnjega modernega denarnega in kreditnega barantanja, ki ga zadnjih deset let čedalje več vidimo na svetu.

Naj po vsem tem zdaj razodenemo svoje misli, s kakimi postavnimi naredbami bi se dalo v okom priti propadanju malih kmetij.

1. Kakor pri nekaterih (fideikomisnih) velikih posestvih, naj tudi za male kmetije se naredi postava, po kateri kmetije lastnik ne more celega posestva zadolžiti. Če so uže nekdanj grajščaki spoznali, da je na korist naslednikom treba, vsaj en del posestva zavarovati, na katerega se ne sme dolg narejati in se je s tem stabilizirala grajščinska ohranila zakaj bi se — z ozirom na današnji grozni propad kmetij — enaka postavna naredba ne upeljala za male kmetije? Tudi v zahodnih državah ameriških, kakor tudi v Kanadi veljajo postave, ki eksekutivne prodaje celega posestva zavoljo dolgov ne dopuščajo; ta postava se tam imenuje „homestead laws“ (Heimstetten-Gesetz, domovja postava). V imenovanih državah, kjer so posestva sila velika, je po 240 orolov v prepoved dejanjih, ki se posestniku zavoljo dolga ne smejo eksekutivno prodati. Po tej postavi stoji kmetovalec vsaj deloma na trdnem. Če veljajo take postave kje drugod, zakaj bi ne obveljale pri nas, kjer je kmetijstvo v tako nesrečnih razmerah.

2. V isti namen treba nam je postave za dedinsko nasledstvo (Erbfolgegesetz) v ta cilj in konec, da se sinu, ki ima po očetu posestvo prevzeti, ne nalože tolika bremena, da mora preje ali pozneje na kant priti s podedovano (poerbano) kmetijo.

3. Postavno naj se prepové neizmerno razkosevanje zemljišč s tako odločbo, da toliko zemlje ostane zmerom skupaj, da se rodovina kakih 5–6 glav od posestva živiti more.

4. Uže davno pričeta postava za zložbo zemljišč (Commassationsgesetz) naj se kmalu dovrši.

5. Postava zoper oderušstvo naj se nemudoma vpelje.

6. Svobodno ženitovanje naj se ustavi in občinam pravica dá, da morejo zakone hlapcev in družih nemaničev zabraniti.

7. Posojilnice (zaloznice) naj se v središči vsake dežele ustanovijo, pri katerih bi kmetovalec proti primernemu poroštvu pa brez velikih potov in kolektivnih stroškov posojilo dobil.

8. Želeti bi bilo tudi, da se postavna kontrola priredi, katera nadzoruje, ali je kmetovalec izposojeni denar res obrnil v zboljšanje svojega kmetijstva ali pa ne.

9. Ker zadnja leta čedalje dalje sega tisti grozni vandalizem, da lastniki taci posestev, ki se imajo eksekutivno prodati, jih na vso moč pokončujejo,

je tudi postave potreba, po kateri se v okom pride razuzdanemu početju.

10. Za pouk naših kmetov v kmetijstvu se ubogo malo stori. Za pouk obrtniške mladine so se naredile realke, za pouk kmetijske mladine so nižje kmetijske šole le še bele vrane, in popotni učitelji kmetijstva tudi redka prikazen. Ni tedaj čuda, da mora naš kmet misliti, da se kmetijstva ni treba prav nič učiti in da zadostuje, kar sin vidi pri svojem očetu, ki se je tudi le sam po svojih izkušnjah prav ali ne prav učil. Res je sicer, da se na nekaterih ljudskih šolah uči nekoliko sadjereje ali kak drug odlomek kmetijstva, in da sem ter tje je kaka „nadaljevalna kmetijska šola“, — al vse to so nekake drobtine brez sisteme, brez prave organizacije. In vendar je dobro organiziranih nadaljevalnih kmetijskih šol povsod tam po kmetih treba, kjer so ljudske šole. Ko je mladeneč dovršil ljudsko šolo, ne na preveč let raztegneno, naj se takemu, ki ne gré v gimnazijo ali realko, ampak domá pri kmetijstvu ostane, odpre za par let nadaljevalna kmetijska šola, da se v njej podučí vsaj v glavnih strokah umnega kmetijstva. S tolikim znanstvom navdani mladeneč postane potem uže pripraven, da na kmetijstvu svojega očeta ali na svojem kmetijstvu dela umne izkušnje.

Organizacija nadaljevalnih kmetijskih šol po kmetih je tedaj živa potreba; take šole bodo prava vseučilišča kmetijski mladini in velikanska pomoč, da kmetijstvo pride na bolji stan. —

To so misli, katere razodenemo našim poslancem z željo, da bi jih blagovolili prevdariti in oceniti.

Če vé kdo še kaj družega, naj pové, vsaj je gotovo, da bode državni zbor se v prihodnjem zasedanju uže lotil postav, po katerih se glavni steber državni — kmetijstvo — reši čedalje žalostnejega propada.

Klic našim deželnim in državnim poslancem iz Vipavske doline

Če morebiti ne sploh, pa vsaj nam Vipavcem je predobro znano, da je vipavski kmetovalec največji revež, kakor hitro ga trta par let zaporedoma zapusti, to je, ako mu ne obrodi. Vipavski kmetovalec pridela le redko redko kako leto dovolj živeža, osobito pa žita, to je, turšice in ječmena, družega žita pa tako skoro ne seje. Med desetimi leti more Vipavec gotovo vsaj v treh turšice dokupiti, če tudi je še tako dober posestnik in gospodar. Za obleko si ne pridela ne ene same nitke ne, vse si mora kupiti. Z eno besedo: vipavski kmetovalec si mora razen malo repe, zelja in fižola — pa še te pridelke mu čestokrat suša vzame — vse iz za vino strženega denarja kupiti, pa še davke in vse drugo plačati. Dohodkov iz živinoreje uže skoro v poštev ni jemati, kajti množina živine se je vsled vednih slabih vinskih letin — v poslednjih 10 letih je bila le ena dobra vinska letina, namreč leta 1875., med ostalimi pa je bilo le troje srednjih, vse druge ble so pa prav slabe — tako skrčila, da je žalostno videti. Šrenje, katere so šteje pred 10 leti od 35 do 40 parov volov, imajo jih danes le 8 do 12; krav si drži uže najboljši posestnik le toliko, da ima za hišo potrebnega mleka, pa še med temi, koliko jih ni uže v računu, da se bodo morale na spomlad ali pa še poprej prodati za — plačanje davke.

No, v prošli zimi je vsled nenavadno ostrega mraza pa še vrhu vsega tega toliko trt popolno pozeblo, da je groza! Celó polje, kjer je bilo poprej na tisoče plant, to je, vrst trt med njivami, je zdaj vse golo. Vsi le nekoliko proti severu viseči vinogradi so tudi pozebli.

Zima prošlega leta je storila, da so posestniki, kateri bi imeli 200 kvinčev vina pridelati, le 20 do 30 kvinčev pridelali, po katerem pa še skoro nobeden ne praša. Zima prošlega leta je storila, da se na trtah, katere so vendar iz tal kaj pognale, v tekočem letu zopet nič pridelalo ne bode, ampak še le v letu 1882. Al koliko pa je še takih trt, katere so iz zemlje pognale? Skoro čisto nič! Da, zima prošlega leta je storila, da dosti, in večina prav dobrih kmetov kake dobre bodoče vinske letine ne pričakuje, kajti stare trte so pozeble, novih nasaditi pa ni s čem, ker ni denarja, — ne gnoja. Brez denarja se ne dá vinograd znova nasaditi, brez gnoja pa trta v Vipavi ne rodi, dasiravno se ji nekateri z nazivom „kranjski paradiz“ rogajo.

Videti to materijalno stanje vipavskega kmetovalca stopili so uže meseca marca ali aprila prošlega leta vsi vipavski župani skupaj, ter so sl. okrajnemu glavarstvu v Postojni respektive sl. deželni vladi prošnjo vložili, naj bi se vipavskim kmetovalcem za leto 1880. in 1881. kaj davkov odpisalo — al brez vspeha. Pozeba trt se neki po obstoječih propisih ne smatra za „Elementarschaden“, in s tem je bilo konec besedi! To je vendar nesmisel postavodajstva, katera debelost Nanosa pre-sega! Vložila se je še druga prošnja, pa, kakor sem imel pri občnem zboru naše vipavske kmetijske podružnice slišati, rešila se je neki s tem, da se je reklo, da škoda zime dokazana ni, kakor da bi Vipavci nalašč za kako kratkočasje trte požagali in posekali!

Velečastiti gospodje deželni in državni naši poslanci! Vipavskim kmetovalcem, odločno rečeno, najmarljivejšim in najštedljivejšim cele Kranjske žuga popolni gospodarski propad, in to ne po lastnem zakrivenju!

Vipavec dela poleti in pozimi neumorno. On ne porije od 30 pridelanih veder vina koj polovice ali še več, marveč prodá vse do zadnje kaplje. On se ne živi od rac, gosí, puranov in kopunov, kar sem vse pri kmetih v nekem drugem vinorejskem delu naše dežele videl. On se živi od polente, repe, zelja, fižola, ječmena in močnika.

Gospodje deželni in državni poslanci, osobito gosp. državni poslanec Adolf Obreza, kakor sam posestnik v Vipavi, usmilite se vipavskega kmeta! Povzdignite v državnem zboru svoj glas v ta namen, da se sl. vlada in loco o obupnem stanu vipavskega kmeta prepričati blagovoli, da se mu pa tudi pomaga. Pobiranje davkov se ne sme nadaljevati, marveč vsaj za dve leti, ako ne popolnem ustaviti, pa vsaj bistveno znižati, kajti najmanjši kmetje in tudi uže boljši so se lotili za davke prešiče in goj prodajati. Za Boga! kaj bode ž njimi brez zabele na njihovo jed, brez zabele na njihova zemljišča?!

V Vipavi je sploh potreba, da posebna komisija skupaj stopi ter kmetiško stanje natanko preišče in pretrese, ter da potem visoka vlada kmetovalcem izdatno na pomoč pride; kajti če tega ne stori, bode iz toliko pridnih in marljivih ljudi kmetovalcev prav toliko beračev. V Vipavi je treba indirektno in direktno pomoči, drugače vsled popisanih elementarnih uim pride vse na kant.

Ponavljjam tedaj do Vas rodoljubnih gospodov deželnih in državnih poslancev iskreno prošnjo: usmilite se Vipavčev, to pa kmalu, koj, da ne bode prepozno!

Na Slapu 12. januarija 1881.

Rihard Dolenc,

predstojnik vipavske kmetijske podružnice.

Cigani — grozen davek mnogim kmetom.

Letošnjih „Novic“ 1. list je v poročilu centralnega odbora družbe kmetijske omenil tudi razpravo o ciganih, ki jo je sprožila podružnica novomeška, katera prosi, naj bi družba kmetijska veliko nadlogo, ki jo cigani delajo ljudem po kmetih, resno prevdabila in se za pomoč obrnila do sl. deželne vlade. Ker smo prepričani, da kmetje tudi po drugih krajih čutijo to veliko nadlogo, bi pač kake posebne postave zoper ciganstvo potreba bilo, ako ne zadostuje postava zoper potepuhe (Vagabundengesetz). Naj se v „Novicah“ oglašijo tudi občine iz drugih krajev, ki so v tacih nadlogah, da dobí naša peticija več veljave.

Podlaga, na katero se je oprl sklep naše podružnice, bilo je sledeče poročilo velecenjenega uda podružničnega:

„Veliki in zares uže preobčutljivi so davki, katere ubogi kmet nositi mora. Ni mi treba jih na drobno naštevati. Kdor le kaj posestva ima, mora prenašati to pretežavno breme.

V okolici novomeški pa imamo strahoviti davek, kateri, kolikor je meni znano, ubozege kmeta in vse prebivalce novomeškega okraja tako hudo tlači, da menda nikjer ne tako, kakor tukaj. Ta uima tukaj bolj kakor kje drugod naše poljske pridelke spodjeda. Ta nadloga nam plodove in hoste uničuje. Ta sila nam pa tudi doma nikdar mirú ne dá, ter nam neprenehoma poleti in pozimi — dan na dan — sitnost in škodo dela. In pri vsem tem smo v vednem strahu, da nam ne le živino, da nam celó pohištvo pokončá.

In ta nepotrebni, čez vso mero hudi davek v našem okraju so potepinski cigani. Ena leta sem nimamo pred to tatinsko druhaljo prav nobenega mirú več. Včasih so se pritepli kak teden v en kraj, potem smo imeli nekoliko časa mir. Al zdaj še ne odnese ena jata svojih nestrpljivo nadležnih pet, uže je druga drhal, še hujša tukaj. Ogerski, hrvaški, nemški cigani zraven kranjskih — vsa sodrga se sme klatiti tu okoli. Vsi jesenski pridelki, vsaka hosta in vsi pašniki, od kar mora ubogi kmet tako visoke davke odrajtovati, to vse je prosto tej nesnagi, ki seboj vlačí po več razstradanih kljus, psov in svinj, ki nam brez vsega strahú veliko škodo dela.*) In mož, ki toliko trpí, da si neizmerne davke vendar kako pristrada, nima še domá nikoli mirú. In zoper to veliko nadlogo nima ubogi kmet nobene pomoči! In ako tem klatežem ne dá vsega, kar zahtevajo, mu ne le žugajo, marveč mu otrovajo živino, najraje prešiče, da poginejo; in večkrat živina še pojema, uže je cigan tu in nadleguje gospodarja, naj mu prepusti otrovano žival, kar se mnogokrat zgodi.**)

Sliši se pa in ta govorica gre okoli, da novomeška gospôda (menda vendar ne vsa?) zagovarja to tatinsko druhal! S kakošnimi razlogi neki?***) Zeleti bi bilo, da bi taki človekoljubi bili le kakih 14 dni v kmetiški hiši in sami skusili to nadlogo, kakor jo skušati mora ubogi kmet. Tudi bi dobro bilo, da bi vsak ciganski

*) Privleče se jih včasih kakih 12—16 oseb, imajo po 6 konj, psov itd. seboj, pa se vselijo v hosti. Uboga potem hosta in zajci!

***) Lanskega leta okoli kresa je prišla ciganka k mlina-rici v Golnivasi, vidi prešiča (nad 2 centa težkega) ter pravi: „prase bude krepalo“, čeravno je bil zdrav. In čez 3 dni je res poginil, kajti zavdala mu je. Najraje gredó nad kuretino in svinje; ostrupijo jo, živad pogine in kmet jo zakoplje; cigan pa potem pride in jo izkoplje.

***) So tudi brezvestni usnjariji, ki kupujejo cele velike lonce svinjske masti od ciganov; vsaj bi vendar morali vedeti, da je ukradeno blagó!